

Matti Kyrö

Als afdelingshoofd verantwoordelijk voor informatievoorziening, coördinatie op onderzoeksgebied en kwantitatieve

onderwijsgegevens bij de Nationale Onderwijsraad (centraal bureau voor de ontwikkeling en evaluatie van het onderwijs), Finland

“In Finland worden het algemeen vormend onderwijs en het beroepsonderwijs en de beroepsgerichte scholing momenteel los van elkaar ontwikkeld, waarbij in het ene geval de “vorming” en in het andere geval de aansluiting op de arbeidsmarkt vooropstaat. Een van de onderliggende beginselen is echter het streven naar op de markt georiënteerd, service-gericht onderwijs. De scholing die in het kader van de arbeidsmarkt aan volwassenen wordt gegeven, wordt al volledig afgestemd op de vraag en de resultaten van marktonderzoeken (...). De afgelopen jaren is er sprake geweest van twee alternatieve trends, namelijk uitbreiding van het leerlingwezen en invoering van op competentie gebaseerde vakexamens, die vergelijkbaar zijn met de NVQ's in het Verenigd Koninkrijk.”

“(...) neemt Finland net als Frankrijk een middenpositie in, als het om de verdeling van leerlingen over het algemeen vormend en het beroepsgerichte middelbaar onderwijs gaat.”

Kenmerken van het beroepsonderwijs in Finland

Korte geschiedenis van het beroepsonderwijs

Het initiële beroepsonderwijs in Finland is onder leiding van de overheid tot stand gebracht en wordt voornamelijk verzorgd door overheidsinstellingen. Het wordt, met andere woorden, grotendeels gefinancierd met overheidsgeld en het is aan de overheid om ervoor te zorgen dat de algemene doelstellingen van het beroepsonderwijs overal in het land verwezenlijkt worden. In het Finse systeem, waarin het onderwijs in schoolverband plaatsvindt, krijgen de leerlingen hun praktijkopleiding vooral op school.

Het Finse beleid beoogt ieder gelijke kansen op onderwijs te bieden, onafhankelijk van woonplaats, economische status of taal. In overeenstemming met de Scandinavische democratische beginselen is de verwezenlijking van gelijke onderwijskansen voor iedereen reeds aan het eind van de jaren zestig de belangrijkste doelstelling van het beleid geworden. Onderwijs wordt van doorslaggevend belang geacht voor de Finse concurrentiekracht en welvaart.

Door de gecentraliseerde nationale planning aan het eind van de jaren zeventig en tachtig is het aantal opleidingsplaatsen in het initiële beroepsonderwijs gegroeid. Tussen 1970 en 1994 was er sprake van een verdubbeling van het aantal opleidingsplaatsen. Tegelijkertijd daalde echter het aantal 16- tot 19-jarigen van 85.000 tot 65.000.

In Finland bestaan er qua opleidingsniveau aanzienlijke verschillen tussen de leeftijdsgroepen. In de leeftijdsgroep van 25- tot 30-jarigen heeft ongeveer 80 % een diploma van een beroepsopleiding of een universitaire graad, terwijl dat percentage

in de leeftijdsgroep van 45- tot 50-jarigen minder dan 50% bedraagt.

Internationaal gezien neemt Finland net als Frankrijk een middenpositie in, als het om de verdeling van leerlingen over het algemeen vormend en het beroepsgerichte middelbaar onderwijs gaat.

Aan het eind van de jaren tachtig is er veel discussie geweest over de noodzakelijke herziening van de onderwijsdoelstellingen. Er werd sterk benadrukt dat individualisering en keuzemogelijkheden noodzakelijk zijn om succes te kunnen boeken in de hevige economische concurrentiestrijd. Aan deze punten werd hoge prioriteit toegekend. Ze kregen een plaats naast de voornaamste doelstellingen van de voorgaande tien jaar, namelijk gelijke kansen en onderwijs dat leerlingen een brede algemene ontwikkeling en humanistische idealen meegeeft.

In het kader van de nieuwe prioriteiten gaat het streven vooral uit naar een middenschool voor alle jongeren, waar algemeen vormend en beroepsgericht onderwijs met elkaar gecombineerd kunnen worden of een keuze voor een van beide onderwijstypes kan worden gemaakt. Verder wil men het niveau van de post-secondaire beroepsopleidingen optrekken door de oprichting van instellingen voor hoger beroepsonderwijs van het type van de Duitse “Fachhochschule”, waar wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk een integraal onderdeel van de werkzaamheden is. Jongeren krijgen zo hetzij via het algemeen vormend onderwijs, hetzij via een instelling voor hoger beroepsonderwijs toegang tot de universiteit. In deze voorstellen voor een nieuwe onderwijsstructuur worden nog steeds wijzigingen aangebracht. Experimenten die in de genoemde richting gaan, worden ten uitvoer gebracht binnen het huidige leerplan.

Recente veranderingen

In het veranderende Europa van het eind van de jaren tachtig is Finland door de buitenlandse concurrentie onder grote druk komen te staan. Het optrekken van het opleidingsniveau van de hele bevolking is daardoor van nog groter belang geworden. De Europese integratie, de economische veranderingen, de snelle technologische ontwikkelingen en demografische factoren waren hier debet aan. Tegen deze achtergrond is er intensief gediscussieerd over permanente scholing en een daarmee in de pas lopende herstructurering van het onderwijsstelsel.

In Finland is het initiële beroepsonderwijs op jongeren gericht. Het beroepsonderwijs voor volwassenen - de scholing die in het kader van de arbeidsmarkt wordt gegeven en de personeelsopleidingen buiten beschouwing gelaten - begon pas tegen het eind van de jaren tachtig te groeien. Bij het onderwijs voor jongeren wordt ervan uitgegaan dat het aanvangsniveau van alle jongeren onge-

veer gelijk ligt. Hierdoor konden opleidingstrajecten worden uitgezet, waarin alleen aandacht aan individuele verschillen wordt besteed als er zich leerproblemen voordoen. Binnen de opleidingstrajecten bestaan nauwelijks mogelijkheden om vakken te kiezen.

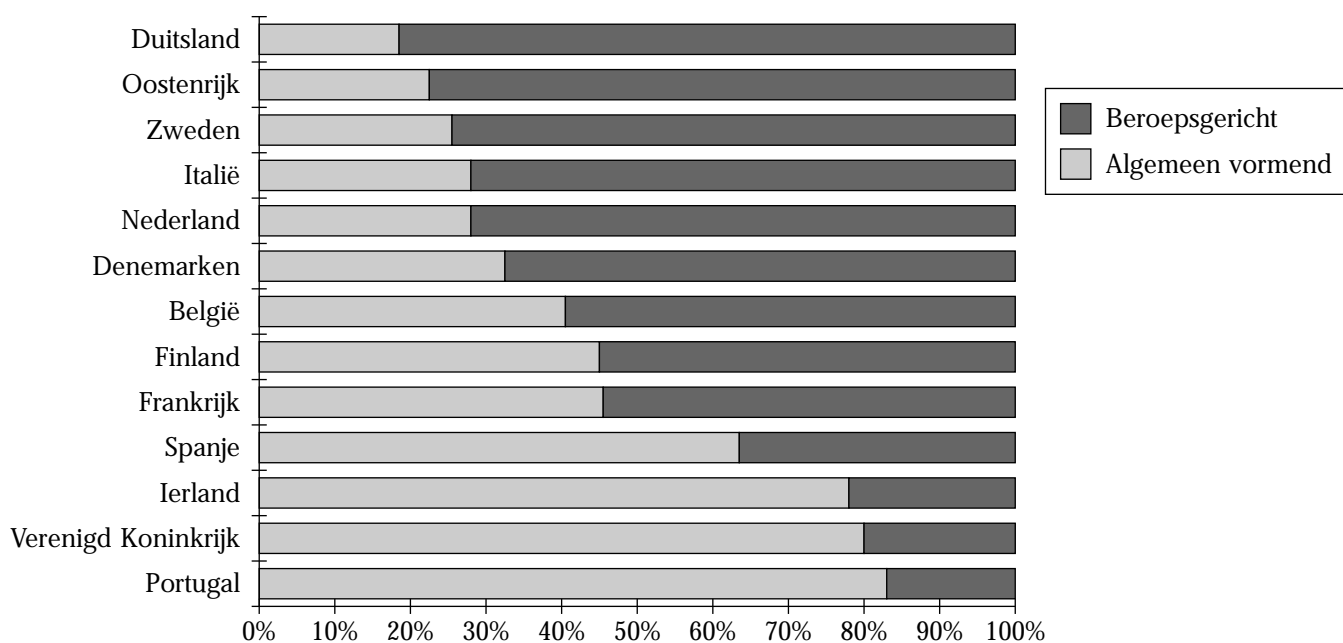
Het ligt in de lijn der verwachting dat het aanbod aan arbeidskrachten in Finland verder zal dalen. Werkenden blijken de arbeidsmarkt te verlaten om een opleiding te volgen en in de vut te gaan. De vraag naar opleidingen is ook door de huidige recessie omhoog gegaan. Onder 16- tot 20-jarigen komt er steeds meer belangstelling voor opleidingen die in voorgaande jaren slechts met moeite leerlingen konden werven.

Aan het eind van de jaren tachtig was het aantal jongeren dat na de leerplicht doorleerde het laagst. De geringe groei die zich nu voordoet, zal in het midden van de jaren negentig weer afnemen. Dan zullen we waarschijnlijk weer te maken krijgen met een tekort aan geschoolde arbeidskrachten in een aantal belangrijke productie- en dienstensectoren. De schommelin-

“Verder wil men het niveau van de post-secundaire beroepsopleidingen optrekken door de oprichting van instellingen voor hoger beroepsonderwijs van het type van de Duitse “Fachhochschule”, waar wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk een integraal onderdeel van de werkzaamheden is.”

“Het beroepsonderwijs voor volwassenen - de scholing die in het kader van de arbeidsmarkt wordt gegeven en de personeelsopleidingen buiten beschouwing gelaten - begon pas tegen het eind van de jaren tachtig te groeien.”

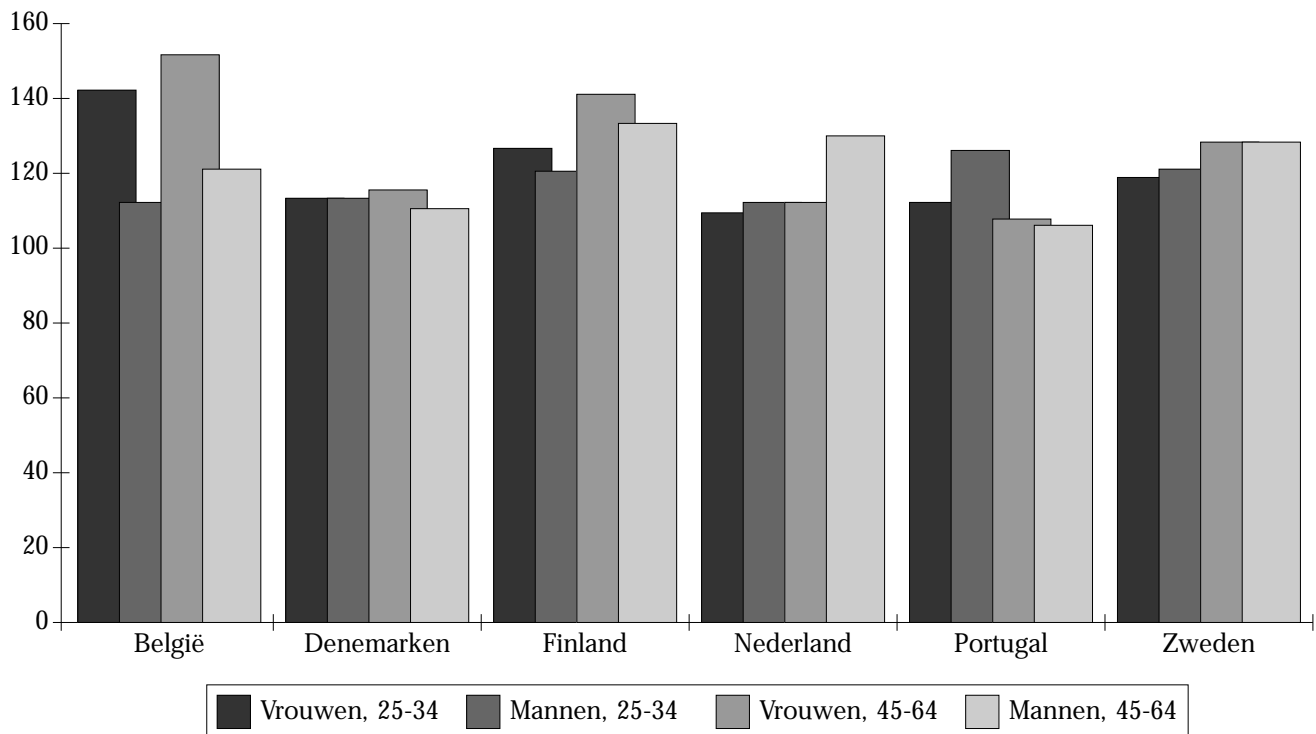
Afbeelding 1. Percentage leerlingen in de tweede fase van het algemeen vormend en beroepsgericht middelbaar onderwijs in 1991 in de landen van de EU (gegevens voor Griekenland en Luxemburg ontbreken).

Bron: Education at a glance, OECD

Abbeelding 2. Gemiddeld jaarinkomen bij een opleiding op het niveau van het niet-universitair hoger onderwijs (x100) naar leeftijd en geslacht in enkele landen van de EU.

Bron: Education at a Glance, OECD

“(...) in de jaren zeventig (...) (werd) er prioriteit gegeven aan het streven naar gelijkheid en vooral aan de wens om de zwakkeren in de samenleving te helpen. Na die tijd is het accent steeds meer komen te liggen op het individu, met name het getalenteerde individu.”

“De onderwijshervorming die in de jaren zeventig heeft plaatsgevonden, was het resultaat van compromissen. De ontwikkeling van het algemeen vormend en het beroepsgerichte onderwijs vond los van elkaar plaats. Bij de toewijzing van gelden en de vaststelling van het aantal opleidingsplaatsen in het beroepsonderwijs werd uitgegaan van de geschatte behoefte aan geschoolde werknemers.”

gen in de jonge leeftijdsgroepen hebben zeer veel invloed op de planning, omdat de overheid wettelijk verplicht is alle schoolverlaters na de leerplicht een plaats voor een verdere opleiding te bieden.

De huidige doelstellingen

Het Finse onderwijsbeleid heeft een tweeledige doelstelling. Het onderwijs moet de huidige economische moeilijkheden en problemen in de wereld van het werk tot een oplossing brengen en anderzijds moet er een onderwijsstelsel worden opgezet dat niet alleen nu, maar ook aan het eind van dit decennium nog gekwalificeerde en competente werknemers aflevert.

Wat het onderwijsbeleid verder compliceert, is dat er in de maatschappij uiteenlopende en tot op zekere hoogte ongespecificeerde normen opgeld doen. De normen die het Finse onderwijs nastreeft en die in wetgeving zijn vertaald, zijn in de jaren zeventig vastgelegd, toen er prioriteit werd gegeven aan het streven naar gelijkheid en vooral aan de wens om de

zwakkeren in de samenleving te helpen. Na die tijd is het accent steeds meer komen te liggen op het individu, en met name het getalenteerde individu. Het is van groot belang dat er met het oog op de opstelling van de leerplannen voor het basis- en voortgezet onderwijs over deze normen gediscussieerd wordt.

De onderwijshervorming die in de jaren zeventig heeft plaatsgevonden, was het resultaat van compromissen. De ontwikkeling van het algemeen vormend en het beroepsgerichte onderwijs vond los van elkaar plaats. Bij de toewijzing van gelden en de vaststelling van het aantal opleidingsplaatsen in het beroepsonderwijs werd uitgegaan van de geschatte behoefte aan geschoolde werknemers.

Het bestaan van parallelle schooltypen had tot gevolg dat meer jongeren in de bovenbouw van het middelbaar onderwijs voor een algemeen vormende opleiding kozen dan de instellingen konden opnemen. De jongeren die niet geplaatst konden worden, moesten worden opgenomen in het middelbaar beroepsonderwijs.

Hierdoor werd men gedwongen om het algemeen vormend en het beroepsonderwijs in de onderwijsstructuur dichter bij elkaar te brengen.

Omdat Finland over betrekkelijk weinig natuurlijke rijkdommen beschikt, heeft het altijd veel aandacht moeten besteden aan zijn human resources. Het formele opleidingsniveau was en is een belangrijk criterium bij beslissingen over aanstelling en salariëring. Dit blijkt als men de gemiddelde inkomens in verschillende landen naar opleidingsniveau met elkaar vergelijkt. Vergeleken met andere landen van de Europese Unie zijn de inkomens in Finland betrekkelijk hoog. Bij de jongere leeftijdsgroepen zijn de verschillen echter kleiner, omdat het algemene opleidingsniveau duidelijk gestegen is.

In de jaren zeventig werd afgesproken dat het aantal opleidingsplaatsen zou worden afgestemd op de behoefte aan geschoolde werknemers. Daardoor is de nadruk komen te liggen op een kwantitatieve planning, die gedeeltelijk losstond van de inhoudelijke kant. Onderwijsvoorziening die op kwantitatieve planningen berust, brengt een grote mate aan centrale controle met zich mee. Het gevolg was dat de instroom in de verschillende opleidingen en de regionale spreiding daarvan tot in de kleinste bijzonderheden in planingsprocessen voor de verschillende niveaus vastgelegd werden. De plannen werden in laatste instantie goedgekeurd door de regering.

Het Finse beroepsonderwijs staat op het ogenblik voor de taak de contacten tussen het onderwijs enerzijds en het bedrijfsleven en de industrie anderzijds te intensiveren en het beroepsonderwijs aantrekkelijker te maken. Vooral in tijden van economische expansie, als de vraag naar arbeid het aanbod overtreft, wordt dit actueel. In het Finse systeem is voor het bedrijfsleven en de industrie niet noodzakelijkerwijze een belangrijke rol weggelegd bij initiële opleidingen en scholing. Doordat de overheid wettelijk verplicht is om alle schoolverlaters na de leerplicht een plaats voor een verdere opleiding te bieden, hebben jongeren in het onderwijs veel mogelijkheden. Hierdoor ontstaan er populariteitsverschillen tussen de verschillende opleidingen.

Vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en de industrie hebben zitting in verschillende adviescommissies die zich bezighouden met de ontwikkeling van het onderwijs. In de Adviesraad voor onderwijsplanning, die zich voornamelijk bezighoudt met de kwantitatieve aspecten van de onderwijsvoorziening, is het bedrijfsleven ruim vertegenwoordigd. Zowel werkgevers- als werknemersorganisaties zijn vertegenwoordigd in nationale onderwijscommissies voor bepaalde sectoren en in lokale en institutionele commissies.

Door de huidige snelle technologische veranderingen worden het institutionele onderwijs en de institutionele scholing voor grote problemen geplaagd. Dit geldt met name voor Finland, waar het netwerk scholen zeer uitgebreid is. Er zijn zo'n vijfhonderd instellingen voor beroepsonderwijs die jaarlijks onderwijs verzorgen voor 200.000 studenten. De instellingen voor beroepsonderwijs lopen altijd achter met de modernisering van hun uitrusting, omdat de meest vooruitstrevende werkgevers veel eerder kunnen overgaan tot vervanging van machines en apparatuur. Het is dan ook noodzakelijk dat essentiële onderdelen van de praktijkopleiding worden verplaatst naar vooruitstrevende ondernemingen.

Vooral in de jaren negentig is men onderwijs steeds meer gaan zien als een vorm van dienstverlening. De klant beslist welke soort en welke kwaliteit onderwijs hij/zij wenst en op deze wijze bepaalt de onderwijsvraag de ontwikkeling en het aanbod van het onderwijs. De Finse regering heeft reeds bepaald dat de vraag een van de criteria moet zijn bij onder andere de vaststelling van het aantal opleidingsplaatsen.

In Finland worden het algemeen vormend onderwijs en het beroepsonderwijs en de beroepsgerichte scholing momenteel los van elkaar ontwikkeld, waarbij in het ene geval de "vorming" en in het andere geval de aansluiting op de arbeidsmarkt voorop staat. Een van de onderliggende beginselen is echter het streven naar op de markt georiënteerd, service-gericht onderwijs. De scholing die in het kader van de arbeidsmarkt aan volwassenen wordt gegeven, wordt al volledig afgestemd op de vraag en de resultaten van marktonderzoeken.

"Het formele opleidingsniveau was en is een belangrijk criterium bij beslissingen over aanstelling en salariëring."

"Het Finse beroepsonderwijs staat op het ogenblik voor de taak de contacten tussen het onderwijs enerzijds en het bedrijfsleven en de industrie anderzijds te intensiveren en het beroepsonderwijs aantrekkelijker te maken."

"Vooral in de jaren negentig is men onderwijs steeds meer gaan zien als een vorm van dienstverlening. De klant beslist welke soort en welke kwaliteit onderwijs hij/zij wenst en op deze wijze bepaalt de onderwijsvraag de ontwikkeling en het aanbod van het onderwijs."

"In de jaren negentig is het aantal leer/arbeidsplaatsen met bijna 40% toegenomen van 7.200 tot 10.000. Van al het beroepsonderwijs en alle beroepsgerichte scholing is dit nog steeds slechts 5%."

“Dit jaar is er een nieuwe wet over op competentie gebaseerde examens van kracht geworden. Tot nu toe zijn nog niet veel mensen voor deze examens geslaagd. Uit de eerste ervaringen blijkt dat van de mensen die geen formeel onderwijs of scholing hebben genoten, slechts zeer weinigen in staat zijn de nieuwe examens te halen. Met de vaardigheden die zij in een werksituatie verworven hebben, kunnen ze niet voldoen aan de exameneisen.”

“Door de recente ontwikkelingen is de druk om de huidige gecentraliseerde bestuurlijke structuur te ontmantelen, toegenomen.”

“Het is de bedoeling om voor het onderwijs nationale raamwerken te creëren, waarbinnen de onderwijsinstellingen betrekkelijk vrij zijn, zodat ze hun onderwijsaanbod af kunnen stemmen op de plaatselijke behoeften.”

School en werkend bestaan

De problemen met een beroepsopleiding die op school wordt gegeven liggen op het vlak van de contacten met de wereld van het werk en de veranderende eisen die daar gesteld worden. In het onderwijsbeleid wordt veel belang gehecht aan het dichter bij elkaar brengen van onderwijs en praktijk. De laatste paar jaar is de omvang van de praktische component in het theoretisch onderwijs aanzienlijk toegenomen. Op dit moment is de cruciale vraag hoe men een optimaal evenwicht tussen een goede integratie van leren en werken kan bereiken.

Doordat in het onderwijsbeleid meer nadruk is komen te liggen op individualiteit, flexibiliteit, keuzevrijheid en verantwoordelijkheid van de plaatselijke autoriteiten is er ook meer aandacht gekomen voor alternatieve vormen van beroepsopleiding. De afgelopen jaren is er sprake geweest van twee alternatieve trends, namelijk uitbreiding van het leerlingwezen en invoering van op competentie gebaseerde vakexamens, die vergelijkbaar zijn met de NVQ's in het Verenigd Koninkrijk.

De laatste paar jaar hebben zowel de werkgevers- als de werknemersorganisaties de ontwikkeling van het leerlingwezen gestimuleerd. In de jaren negentig is het aantal leer/arbeidsplaatsen met bijna 40% toegenomen van 7.200 tot 10.000. Van al het beroepsopleiding en alle beroepsgerichte scholing is dit nog steeds slechts 5%. Het is niet eenvoudig het leerlingstelsel in te voeren in nieuwe sectoren, aangezien het traditie is dat het onderwijs in schoolverband plaatsvindt. In veel sectoren ontbreken leerplannen voor het leerlingwezen en bovendien beschikken de bedrijven niet over goed opgeleide praktijkopleiders en instructeurs.

Dit jaar is er een nieuwe wet over op competentie gebaseerde examens van kracht geworden. Tot nu toe zijn nog niet veel mensen voor deze examens geslaagd. Uit de eerste ervaringen blijkt dat van de mensen die geen formeel onderwijs of scholing hebben genoten, slechts zeer weinigen in staat zijn de nieuwe examens te halen. Met de vaardigheden die zij in een werksituatie verworven hebben, kunnen ze niet voldoen aan de exameneisen.

Kenmerkend voor het huidige Finse onderwijs is dat de ontwikkeling van het beroepsopleiding voor jongeren en het volwassenenonderwijs los van elkaar plaatsvindt. De verscheidenheid in het onderwijs en de scholing neemt toe, maar tegelijkertijd treden er steeds meer niveauverschillen op tussen verschillende scholen en verschillende delen van het land.

Bestuurlijke hervormingen

De recente ontwikkelingen dwingen tot een ontmanteling van de huidige gecentraliseerde bestuurlijke structuur. Daarbij spelen met name twee factoren een rol: de huidige neo-liberale ideeën over de maatschappij, waarin de nadruk ligt op de verantwoordelijkheid van de dienstverlener, en de economische ontwikkelingen. Nu de industriële productie inzakt, neemt het aandeel van de overheidssector in het bruto nationaal product toe.

Bij de huidige bestuurlijke hervorming in Finland staan vooral de afschaffing van normatieve regelgeving en het delegeren van beslissingsbevoegdheden centraal. Als gevolg van de verslechterende economische omstandigheden moet er personeel afvloeien. De daartoe strekkende besluiten zijn, ook daar waar het om het bestuurlijke niveau gaat, al genomen.

In de Finse bestuursstructuur worden de lokale activiteiten op drie verschillende niveaus door overheidsinstanties gestuurd. Bijna alle ministeries kennen een centraal nationaal bureau en een regionale (provinciale) instantie die daaraan ondergeschikt is. Deze besluitvormings- en planningsstructuur met zijn vele niveaus is uitermate log gebleken. De verantwoordelijkheid voor het nemen van besluiten en het maken van plannen wordt momenteel gedelegeerd naar het plaatselijke niveau. Het is de bedoeling om voor het onderwijs nationale raamwerken te creëren, waarbinnen de onderwijsinstellingen betrekkelijk vrij zijn, zodat ze hun onderwijsaanbod af kunnen stemmen op de plaatselijke behoeften.

Een grotere lokale autonomie is een wezenlijk onderdeel van de hervorming van het onderwijsbestuur. Leerplannen omvatten facultatieve elementen waarover binnen het raamwerk van niet al te strikt

geformuleerde doelstellingen plaatselijk beslist kan worden. Hierdoor kan een flexibel onderwijsaanbod worden ontwikkeld. Ook hoopt men dat een grotere lokale autonomie tot een verbetering van de doelmatigheid en efficiëntie van het onderwijs leidt. Verschillende belangengroepen zullen de activiteiten van de instellingen met meer belangstelling volgen dan voorheen.

In dit stadium is nog niet duidelijk hoe het bestuur zich zal ontwikkelen. Sommigen vrezen dat het delegeren van regeringsbevoegdheden en regelgeving naar het lokale niveau ertoe zal leiden dat de werkelijke besluitvorming verschuift naar de sociale partners. Het gevaar bestaat dat de raamwerken het produkt worden van de Vakbond van leraren, dat invloed heeft op de nationale lesroosters, en van de werkgeversorgani-

saties, die invloed hebben op de nationale eindexamens.

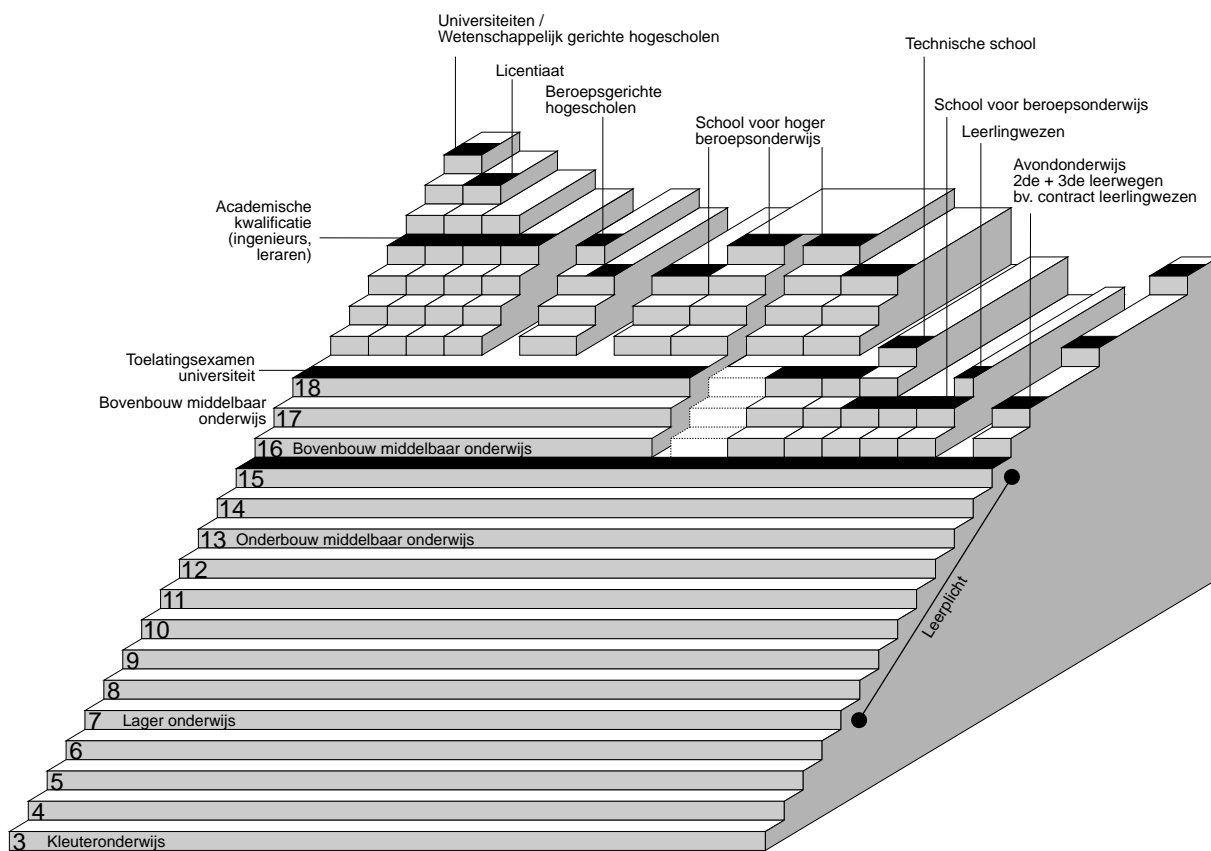
Het is niet uitgesloten dat decentralisatie slechts tot bureaucratie op lokaal niveau leidt. De infrastructuur van het onderwijsstelsel is niet flexibel genoeg voor een echt door de consument gestuurd systeem. In Finland dat de op vier na grootste oppervlakte in Europa en een bevolking van 5 miljoen inwoners heeft, is het netwerk van onderwijsinstellingen opgebouwd om het regionale beleid te ondersteunen.

Trends op het gebied van de financiering

In Finland zal de verplichting om voor beroepsonderwijs te zorgen geleidelijk aan de gemeenten worden overgedragen.

“In Finland zal de verplichting om voor beroepsonderwijs te zorgen geleidelijk aan de gemeenten worden overgedragen.(...) Ze ontvangen overheidssubsidies aan de hand van hun uitgaven en de financiële status van de betrokken gemeente.”

Het reguliere onderwijs in Finland

Grafiek: Rudolf J. Schmitt; Technische uitvoering: Axel Hunstock, Berlijn; CEDEFOP-adviezen: Pekka Kämäräinen

“Het parlement merkt (...) op dat tijdens een recessie niet bezuinigd mag worden op onderwijs. Aan onderwijs moet dan juist meer steun worden gegeven.”

Op het ogenblik wordt de helft van de instellingen voor beroepsonderwijs door de gemeenten gerund. Ze ontvangen overheids subsidies aan de hand van hun uitgaven en de financiële status van de betrokken gemeente.

In de nabije toekomst zullen de invoering van *management by objectives* in het gehele overheidsapparaat en het huidige rationalisatie- en decentralisatieproces ertoe leiden dat de overheidsbijdragen worden toegekend op grond van een nieuw systeem. De instelling ontvangt een *lump sum*, waarvan de hoogte afhangt van drie factoren: het aantal lessen, het aantal leerlingen en de omvang van de instelling. Dit bedrag kan de instelling naar eigen inzicht besteden. De uitgaven zullen niet langer worden verdeeld in uitgaven die recht geven op een overheidsbijdrage en uitgaven waarvoor dat niet geldt.

Gehoopt wordt dat het niveau van de dienstverlening in het onderwijs door dit nieuwe systeem zal stijgen en de instellingen beter in staat zullen zijn om in te spelen op de specifieke plaatselijke behoeften dan nu het geval is. Tegelijkertijd

worden de gemeenten aangemoedigd hun dienstverlening kostendekkend te maken en hun bestuurlijk apparaat in te krimpen.

Het parlement merkt in zijn reactie op het rapport over het onderwijsbeleid van de regering op dat de hervorming van het systeem van overheidsbijdragen er niet toe mag leiden dat de kosten van het onderwijs anders over de centrale overheid en de gemeenten worden verdeeld. Als de gemeenten nieuwe taken en verantwoordelijkheden toegewezen krijgen, moeten zij ook kunnen beschikken over de middelen die daarvoor nodig zijn. Het parlement merkt ook op dat tijdens een recessie niet bezuinigd mag worden op onderwijs. Aan onderwijs moet dan juist meer steun worden gegeven.

Onderwijs en scholing zijn altijd gezien als een recht van de burger. Om die reden is de financiering van onderwijs en scholing in sterke mate afhankelijk van overheidsmiddelen. Omdat dit van oudsher zo gegroeid is, valt er in de nabije toekomst geen verandering te verwachten in de wijze waarop het onderwijs gefinancierd wordt.

Literatuur:

Ekola, Jorma (ed.): Ammatillisen kaskiasteen koulunuudistus. Arviointeja koulunuudistuksen tolmeenpanon toteutuksesta. (De hervorming van het post-secundair beroepsonderwijs. Beoordeling van de implementatie van de onderwijshervormingen) Instituut voor onderwijsonderzoek. Jyväskylä, Publikatieserie B, Theorie en praktijk, 56/1991.

Ekola, Jorma & Kämäräinen, Pekka & Vuorinen, Pentti: Ammatillisen koulutuksen uudistaminen 1980-luvulla (Hervorming van de beroepsopleiding in de jaren tachtig) Nationale raad voor beroepsonderwijs, Verslagen 30/1991.

Helakorpi, Seppo & Aarnio, Helena & Kuisma, Raimo & Mäkinen, Armas & Torttila, Pekka: Työ ja ammattilaito (Werk en beroepsvaardigheden) School voor leraren voor het beroepsonderwijs in Hämeenlinna, Onderzoeksverslagen 5/1988.

Kivinen, Osmo: Koulutuksen järjestelmäkehitys - Peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800- ja 1900-luvulla (De ontwikkeling van het onderwijssysteem - basiseducatie en de overheidsdoctrine met betrekking tot onderwijs in Finland in de 19e en 20e eeuw). Universiteit van Turku, Publikaties C67, 1988.

Kivinen, Osmo & Rinne, Risto & Ahola, Sakari: Koulutuksen rajat ja rakenteet (Grenzen en structuur van het onderwijs), Hanki ja jää, Helsinki, 1989.

Kyrö, Matti & Vasiljeff Miliza & Virtanen, Kirsi: Ammatillisen koulutuksen keehitys vuosina 1960-1987 (De ontwikkeling van het beroepsonderwijs in 1960-1987). Nationale raad voor het beroepsonderwijs, Departement planning en ontwikkeling, Verslagen 16/1988.

OECD: Education at a Glance. OECD indicators. Paris, 1993.

Volanen, Matti Vesa: Open social structures en the school/labour network. (Open sociale structuren en het school/werk-netwerk). In Kyrö, Matti (ed.) Kvalifikationsforskning - som bas för utbildning? (Onderzoek naar kwalificaties als basis voor onderwijs), Stockholm, 1989.

Volanen, Matti Vesa & Jalkanen, Hannu (ed.): Koulutuksen kuninkaat ja kulkurit (De koningen en vagebonden van het onderwijs). Instituut voor onderwijsonderzoek, Jyväskylä, Publikatieserie B, Theorie en Praktijk, 24/1988.